

GARSLIAUSIOS KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOS

JUNGTINIŲ VALSTIJŲ AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BYLA *MARBURY* PRIEŠ *MADISONĄ*

Jungtinių Valstijų Aukščiausiasis Teismas

MARBURY prieš *MADISONĄ*, 5 U.S. 137 (1803)
5 U.S. 137 (Cranch)

WILLIAMAS MARBURY

prieš

JAMESĄ MADISONĄ, Jungtinių Valstijų valstybės sekretorių

1803 m. vasario mėn. sesija

1801 m. gruodžio mėn. sesijoje *Williamas Marbury*, *Dennisas Ramsay*, *Robertas Townsendas Hooe* ir *Williamas Harperis*, kartu pasitarę [5 U.S. 137, 138], pateikė teismui prašymą įpareigoti Jungtinių Valstijų valstybės sekretorių *Jamesą Madisoną* nurodyti priežastis, kodėl dėl jo neturi būti priimamas *mandamus*, nustatantis jam pareigą įteikti jiems atitinkamai, kaip *Kolumbijos* apygardos taikos teisėjams, įgaliojimų suteikimo rašius.

Prašymas teismui, apie kurį praneša ir *Madisonui*, grindžiamas rašytiniais pareikymais dėl toliau pateikiamų faktų.

Veikionis Jungtinių Valstijų Prezidentas *Adamusas* pateikė pareiškėjų kandidatūras Senatui, kad šis pritartų ir suteiktų juos skirti *Kolumbijos* apygardos taikos teisėjais. Senatas pritartė ir suteiko su šiais paskyrimais; tinkamai sudaryti įgaliojimų suteikimo rašiai dėl jų paskyrimo teisėjais buvo pasirašyti Prezidento, ir valstybės sekretorius šiuos įgaliojimų suteikimo rašius patvirtino tinkamos formos Jungtinių Valstijų antspaudu; *Jamesas Madisonas* įteiktų jiems šiuos įgaliojimų suteikimo rašius, tačiau šis nesutiko patenkinti jų prašymo: įgaliojimų suteikimo rašiai jiems nėra įteikti; pareiškėjai kreipėsi į *Madisoną*, kaip į Jungtinių Valstijų valstybės sekretorių, jo biure su prašymu pateikti informaciją, ar įgaliojimų suteikimo rašiai, kaip jau buvo nurodyta, yra pasirašyti ir antspauduoti; jokios aiškos ir patenkinamos informacijos atsakant į šį paklausimą nepateikė nei valstybės sekretorius, nei joks Valstybės departamento pareigūnas; Senato sekretoriui buvo paduotas prašymas pateikti pareiškėjų kandidatūrų teikimo, priitarimo joms ir sutikimo dėl jų patvirtinimo, tačiau šis atsisakė pateikti tokius patvirtinimus, todėl buvo įteiktas nurodymas kevirtįją šios sesijos dieną atvykti į teismo posėdį. Po to, kai šis nurodymas buvo jiems tinkamai įteiktas

• JUNGTINIŲ VALSTIJŲ AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BYLA

[5 U.S. 137, 139], *Jacobas Wagners* ir *Danielius Brentas* gavę šaukimus, atvyko į teismą, ir buvo pareikalauta, kad jie pateiktų įrodymus, jie atsisakė prisiekti. Jie teigė, kad yra Valstybės departamento tarnautojai ir nėra sąistoni pareigos atskleisti kokius nors faktus, paaiškinėjus jiems atliekant tarnybą ar vykdant tarnybinius nurodymus.

Teismas nurodė liudytojams prisiekti. Jų parodymus fiksuoti raštu, tačiau juos taip pat informavo, kad dėl kiekvieno užduoto jiems klausimo jie gali pareikšti prieštaravimus, jeigu tokių būtų.

Pastvirtinus rašytiniuose parodymuose nurodymams aplinkybėms, *Lincolnas*, kuris ėjo valstybės sekretoriaus pareigas, buvo pakvestas liudyti žodžiu. Jis atsisakė atsakyti į klausimus. Klausimai buvo pateikti raštu.

Teismas pareiškė nereikalaujant atskleisti jokios slaptos informacijos. Jeigu tokios informacijos ir būtų, jis neprivalo jos atskleisti, ir jeigu jis mano, kad kai kurie dalykai buvo pranešti jam konfidencialiai, jis taip pat nėra sąistomas pareigos juos atskleisti, taip pat jis nėra įpareigotas pranešti tokių dalykų, kurie būtų panaudoti prieš jį patį.

Klausimai, kuriuos pareiškėjai pateikė atsakovams, buvo tokie: 1) ar Aukščiausiasis Teismas gali skirti *mandamus* įsakymą bet kokių byloje; 2) ar toks įsakymas, nepaisant jo turinio, būtų skirtas vykdyti valstybės sekretoriui; 3) ar konkrečiu atveju teismas gali skirti *mandamus* valstybės sekretoriui *Jamesui Madisonui*.

[5 U.S. 137, 153]

Vyrausis teisėjas *Marshallas* pateikė teismo nuomonę.

Praėjusioje sesijoje, teismo posėdžio pareigūnui perskačius ir užfiksavus pareikymus šioje byloje, teismas priėmė nutartį, reikalaujančią, kad valstybės sekretorius nurodytų priežastis, kodėl dėl jo neturi būti priimamas *mandamus* [5 U.S. 137, 154], ir kad jis įteiktų *Williamui Marbury* jo, kaip *Kolumbijos* apygardos Vašingtono grafystės taikos teisėjo, įgaliojimų suteikimo rašius.

Priežastis nebuvo nurodyta, todėl pateiktasis prašymas yra dėl *mandamus*. Dėl ypatingo šios bylos subtilumo, kai kurių jos aplinkybių naujumo ir tikrų sunkumų, susijusių su joje kylančiais klausimais, būtina iki galo išsiaiškinti teismo nuomonę pagrindinčius principus.

Šiais principais pareiškėjai teismo posėdyje pasitėmė labai sumaniai. Pateikiant teismo nuomonę šio ginčo klausimais bus šiek tiek nukrypstama nuo formos, bet ne nuo minėtų pareiškėjo argumentų turinio.

Teismas, bylą nagrinėdamas tam tikru nuoseklumu, svarstė ir sprendė šiuos klausimus.

1. Ar pareiškėjas turi teisę gauti įgaliojimų suteikimo rašius, kurio pareikalauja?

2. Jeigu pareiškėjas tokią teisę turi ir ji buvo pažėista, ar jo valstybės įstatymuose yra numatytos jo teisės gynrybos priemonės?

3. Jeigu įstatymuose yra numatytos jo teisės gynrybos priemonės, ar tai yra šio teismo išduodamas *mandamus*?

Pirmasis vyrimo klausimas yra:

1. Ar pareiškėjas turi teisę gauti įgaliojimų suteikimo rašius, kurio pareikalauja?

Jo teisė pagrįsta Kongreso 1801 m. vasario mėn. priimtu įstatymu dėl Kolumbijos apygardos.

Padalijus apygardą į dvi grafystes, minėto įstatymo vienuoiklimate skyrynių buvo nustatyta, kad „kiekvienoje paminėtoje grafystėje talpos teisėjais bus paskirta tiek protingų asmenų, kiek Jungtinių Valstijų Prezidento manymu, kiekvieną kartą yra tikslinga skirti, ir pareigas jie eis penkerius metus“ [5 U.S. 137, 155]. Iš rašytinių parodymų matyti, kad pagal šį įstatymą įgaliojimų suteikimo rašas Williamui Marbury, kaip Vašingtono grafystės talpos teisėjui, buvo pasirašytas tuometinio Jungtinių Valstijų Prezidento Johno Adamso ir po to patvirtintas Jungtinių Valstijų anspaudu; tačiau šis įgaliojimų suteikimo rašas niekada nepasiekė asmens, kuriam jis buvo skirtas.

Siekiant išsiaiškinti, ar jis turi teisę turėti šį įgaliojimų suteikimo rašą, būtina išsiaiškinti, ar jis buvo paskirtas į tarnybą. Jeigu jis buvo paskirtas, tai pagal įstatymą jo tarnyba turi tęstis penkerius metus ir jis turi teisę turėti tuos tarnybos atributus, kurie visiškai sutvarkyti, tampa jo nuosavybe.

Konstitucijos 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „Prezidentas teikia kandidatus ir, Senatui patarus bei sutikus, skiria ambasadorius, kitus valstybės viešosios valdžios pareigūnus ir konsulus, visus kitus Jungtinių Valstijų pareigūnus, kurių skyrimas nėra nustatytas jokia kita tvarka“.

3 dalyje nustatyta, kad „jis suteikia įgaliojimus visiems Jungtinių Valstijų pareigūnams“.

Kongreso priimtas įstatymas valstybės sekretorių įpareigoja saugoti Jungtinių Valstijų antspaudą, „išduoti, registruoti ir minėtu antspaudu tvirtinti visus Senato sutikimu Prezidento skiriamų arba vien Prezidento skiriamų Jungtinių Valstijų pareigūnų pilietinius įgaliojimų suteikimo rašus, su sąlyga, kad minėtu antspaudu jokie įgaliojimų suteikimo rašai negali būti tvirtinami, kol jie nėra pasirašyti Jungtinių Valstijų Prezidento“.

Tai yra Jungtinių Valstijų Konstitucijos ir įstatymų klauzules, taikomos šiai bylos daliai. Iš jų išplaukia trys skirtingos paskyrimo į pareigas stadijos:

1. Kandidatūros teikimas. Tai yra vienasmenis Prezidento veiksmas, priklausančis tik nuo jo laisvos valios.
2. Paskyrimas. Tai taip pat yra Prezidento aktas, taip pat laisvos valios, tačiau atliekamas tik Senatui patarus bei sutikus [5 U.S. 137, 156].
3. Įgaliojimai. Įgaliojimų paskirtam asmeniui suteikimas tikriausiai gali būti laikomas Konstitucijoje įtvirtinta pareiga. Kaip joje teigiama, „jis suteikia įgaliojimus visiems Jungtinių Valstijų pareigūnams“.

Paskyrimo į tarnybą ir įgaliojimų suteikimo paskirtam į tarnybą asmeniui aktai vargu ar gali būti laikomi vienu aktu; kadangi galima atlikti šiuos veiksmus yra įtvirtinta dvejūose atskiruose ir skirtinguose Konstitucijos skyriuose. Paskyrimo ir įgaliojimų suteikimo skirtumus aiškiau atskleidėme, jeigu turėsime omenyje Konstitucijos 2 straipsnio 2 dalies nuostatą, leidžiančią Kongresui „įstatymu nustatyti tik Prezidento, teismų ar departamentų vadovų teisę skirti tokius žemesnius pareigūnus,

kokius, jų manymu, reikia skirti“, ir apsvaistysime atvejus, kada įstatymu galima įpareigoti Prezidentą suteikti įgaliojimus teismų ar departamentų vadovų paskirtam pareigūnui. Tokiu atveju, skirtingai nei paskyrimo atveju, įgaliojimų suteikimas būtų aktyviai pareiga, kurios tikriausiai negalima teisėtai atsisakyti vykdyti.

Nors ši Konstitucijos nuostata, pagal kurią reikalaujama, kad Prezidentas suteiktų įgaliojimus visiems Jungtinių Valstijų pareigūnams, galbūt niekada nebuvo taikoma ne Prezidento paskirtiems pareigūnams, vis dėlto būtų sunku paneigti įstatymų leidėjo galią šią klauzulę taikyti ir tais atvejais. Reikšminga tai, kad paskyrimo į pareigas ir įgaliojimų suteikimo paskirtam pareigūnui etapų konstitucinis skirtumas išlieka toks pat, koks jis būtų, jeigu praktikoje Prezidentas suteiktų įgaliojimus kitos valstybės valdžios, ne savo, paskirties pareigūnams.

Dėl tokio skirtumo taip pat darytina išvada, kad jeigu paskyrimo į pareigas faktas įrodomas koku nors kitu viešu veiksmu, ne įgaliojimų suteikimu, tai atlikus tokį viešą veiksmą pareigūnas yra paskiriamas, ir jeigu Prezidento valia jis nėra pakelčiamas, tai įgyja teisę gauti įgaliojimus arba yra įpareigojamas atlikti pareigas be tokių įgaliojimų.

Šios pastabos pateikiamos tik siekiant kuo aiškiau perteikti tuos argumentus, kurie tiesiogiai taikomi konkrečioje nagrinėjamoje byloje [5 U.S. 137, 157]. Tai yra paskyrimas į pareigas. Prezidento vykdomas Senatui patarus bei sutikus ir įrodomas ne kuo kitu, kaip tik įgaliojimų suteikimo raštu. Tokiu atveju įgaliojimų suteikimas ir paskyrimas į pareigas atrodo neatskiriami; beveik neįmanoma paskyrimo į pareigas įrodyti kitai, kaip tik įrodžius įgaliojimų suteikimą: vis dėlto įgaliojimų suteikimas nebūtinai yra paskyrimas į pareigas, nors ir yra įtiktinamas paskyrimo į pareigas įrodymas.

Tačiau kokiam etape šis įtiktinamas įrodymas atsiranda?

Atsakyimas į šį klausimą atrodo aiškus. Paskyrimas į pareigas, kaip vienasmenis Prezidento veiksmas, privalo būti visiškai įrodytas taip, kad būtų parodyta, jog jis padarė viską, kas nuo jo priklauso.

Ner įteigę įgaliojimų suteikimas, užuot tapęs paskyrimo į pareigas įrodymu, turėtų būti laikomas pačiu paskyrimu į pareigas, vis dėlto ir tokiu atveju jis būtų atliekamas Prezidentui iki galo atlikus visus jam prideramus veiksmus arba vėliausiai – baigus įgaliojimų suteikimą.

Paskutinis veiksmas, kurį turi atlikti Prezidentas, yra įgaliojimų suteikimo rašto pasirašymas. Tuomet jis, Senatui patarus ir sutikus, teikia savo pasirašintą kandidaturą. Taria, kad baigėsi apsisprendimui skirtas laikas. Jis priėmė sprendimą, jo sprendimą palaukus patarėdžiam ir su juo sutinkančiam Senatui, yra paskiriamas pareigūnas. Šis paskyrimas įrodomas atviru ir nedviprasmiu veiksmu; ir, būdamas paskutinis veiksmas, kurį privalo atlikti tam tikras asmuo, neišvengiamai atmeta mintį, kad paskyrimas į pareigas yra pradėtas, bet nebaigtas elgesio etapas.

Turi būti tam tikras momentas, kada pasibaigęs vykdomosios valdžios galia atleisti savo valia neatsistatydinanti pareigūną. Tai turi būti tas momentas, kai yra įgyvendinama konstitucinė teisė skirti jį į pareigas. Tokia teisė yra įgyvendinama, kai asmuo, kuriam suteikta minėta teisė, atlieka paskutinį veiksmą. Toks paskutinis

veiksmas yra įgaliojimų suteikimo rašto pasirašymas. Akivaizdu, kad būtent taip įstatymo turinį suvokė įstatymų leidėjas, kai išleido įstatymą, Užsienio reikalų departamentą [5 U.S. 137, 158] pakeičiantį Valstybės departamentu. Tame įstatyme buvo nutarta, kad valstybės sekretorius privalo saugoti Jungtinių Valstijų antspaudą „ir išduoti, registruoti ir minėti antspaudu tvirtinti visus Prezidento skiriamų Jungtinių Valstijų pareigūnų civilinių įgaliojimų suteikimo rašius, tačiau su sąlyga, kad minėtu antspaudu joks įgaliojimų suteikimo rašas negali būti tvirtinamas, kol jis nėra pasirašytas Jungtinių Valstijų Prezidento, nei joks kitas dokumentas ar aktas be specialaus Prezidento nurodymo“.

Pasirašymas yra nurodymas įgaliojimų suteikimo raštą patvirtinti didžiųjų antspaudu, ir didžiųjų antspaudu gali būti tvirtinamas tik užbaigtas rašas. Šiuo vienuotiniu pripažįstamu veiksmu yra patvirtinamas Prezidento parašo tikrumas.

Antspaudu niekada nėra tvirtinama, kol įgaliojimų suteikimo rašas nėra pasirašytas, kadangi tik suteikiantis įgaliojimams galią ir veiksmingumą parašas yra įtikinamas įrodymas, jog paskyrimas yra atliktas.

Įgaliojimų suteikimo raštą pasirašius, valstybės sekretoriaus pareiga atlikti paskyrimo veiksmus kyla iš įstatymo, o ne iš Prezidento pareikštos valios. Valstybės sekretorius privalo įgaliojimų suteikimo raštą patvirtinti Jungtinių Valstijų antspaudu ir jį užregistruoti.

Tai nėra veiksmas, galintis kisti priklausomai nuo vykdamosios valdžios pareigūno nuomonės; toks veiksmas atliekamas įstatyme tiksliai nustatyta tvarka, kurios privaldoma griežtai laikytis. Valstybės sekretoriaus pareiga yra paklusti įstatymui, šiuo atžvilgiu jis yra įstatymų saistomas Jungtinių Valstijų pareigūnas. Teismo posėdyje buvo labai vykusiai pasakyta, kad šiuo atžvilgiu valstybės sekretorius veikia laikydamas įstatymą, o ne pagal Prezidento nurodymus. Tai yra tarybinių veiksmas, kurį, kaip reikalaujama įstatyme, konkrečiu tikslu turi atlikti konkretus pareigūnas.

Darant prielaidą, kad patvirtinimo antspaudu formalumas yra būtinas ne tik tam, kad įgaliojimų suteikimo rašas būtų teisėtas, bet ir paskyrimui į pareigas užbaigti, tai ir tokiu atveju paskyrimas būna atliktas, kai patvirtinama antspaudu ir [5 U.S. 137, 159] įgaliojimai įsteisėja. Įstatyme nereikalaujama jokio kito formalumo; vyriausybei nereikalingas joks kitas veiksmas. Viskas, ką vykdomoji valdžia gali padaryti, kad paskirtų asmenį į tarnybą, yra padaryti. Taigi, išsyrus minėtą pareigūno paskyrimo atvejį, vykdomoji valdžia, nebendradarbiaudama su kitomis valdžiomis, negali atlikti vienasienio veiksmo.

Atidžiai paaiskijus galinčių priešingą nuomonę principų, nebuvo aptikta tokių, kurie turėtų pakankamai galios patvirtinti priešingą požiūrį.

Tie principai, kuriuos galėjo sugalvoti teismas, buvo labai kruopščiai ištirti, atsižvelgta į visą galimą jų svarbą, tačiau tai nepakeitė teismo jau suformuotais nuomonės.

Svarstant šį klausimą buvo spėjama, kad įgaliojimų suteikimas galėjo asimiliuotis su raštu, kurio įgaliojimui esminę reikšmę turi jo įteikimas.

Ši mintis yra paremta prielaida, kad įgaliojimų suteikimas nėra tik paskyrimo i pareigas įrodymas – tai yra ir pats tikrasis paskyrimas i pareigas, tokia prielaida jokiū būdu negrįdinama. Bet kad sąžiningai išnagrinėtume šį prieštaravimą, pripažinkime, kad yra nustatytas jį paremtantis principas.

Pagal Konstituciją Prezidentas i pareigas skiria asmeniškai, o jeigu užbaigiant paskyrimą būtina įteikti paskyrimo i pareigas raštą, tai taip pat privalo atlikti Prezidentas. Nebūtina pareigūno regalijū įteikti asmeniškai, taip niekada nėra daroma. Pagal įstatymą atrodytų, jog tai turi padaryti valstybės sekretorius, kadangi įstatyme nurodyta, kad Prezidentui pasirašius įgaliojimų suteikimo raštą, valstybės sekretorius jį patvirtina antspaudu. Jeigu įteikti pareigūno regalijas būtų būtina tam, kad įgaliojimų suteikimas būtų teisėtas, tai tokį įteikimą valstybės sekretorius taip pat patvirtina antspaudu, užregistruoja ir perduoda paskirtam pareigūnui.

Visais atvejais, kai yra išimties teisės suteikiantys raštai, įstatyme reikalaujama atlikti tam tikrus formalumus, kurie patvirtina [5 U.S. 137, 160] šių raštų tikrumą, tačiau oficialus rašto perdavimas pareigūnui nepriskiriamas prie tokių formalumų. Įgaliojimų suteikimo atvejais tokie formalumai yra tik Prezidento parašas ir Jungtinių Valstijų antspaudas. Todėl šis prieštaravimas nesijamas su šia byla.

Nors ir abejotina, vis dėlto gali būti taip, kad įgaliojimų suteikimo raštų perdavimas ir jų paėmimas gali būti laikomi neatsiejamais nuo iškovo teisės įgyvendinimo.

Įgaliojimų perdavimas yra patogu, o ne įstatymo nulemta praktika. Todėl būtina prieš tai atlikti paskyrimą i pareigas, o tai yra Prezidento atliekamas veiksmas. Jeigu vykdomoji valdžia pareikalauja, kad kiekvienas i pareigas paskirtas asmuo patis imtųsi priemonių savo įgaliojimams gauti, paskyrimas i pareigas dėl to netaptų mažiau pagrįstas. Paskyrimas i pareigas yra Prezidento vienasienis veiksmas; įgaliojimų suteikimo rašto perdavimas yra pareigūno, kuriam priskirta ši pareiga, vienasienis veiksmas, galintis būti paspartintas arba užvilktas dėl aplinkybių, neturinčių įtakos pačiam paskyrimui i pareigas. Įgaliojimų suteikimo rašas yra perduodamas jau paskirtam asmeniui, o ne asmeniui, kuris dar tik bus arba nebus paskirtas, ir nėra stundiamas paštu, kadangi laiškas gali ir saugiai pasiekti adresatą, ir jo nepasiekti.

Šį klausimą būtų galima aiškintis kitu aspektu, pavyzdžiū, turti, ar turėti originalų įgaliojimų suteikimo raštą yra būtina tam, kad i bet kurias pareigas paskirtas asmuo galėtų atlikti jam pagal pareigas priklausancius veiksmus. Jeigu turėti tą raštą būtina, tai jo praradimas reikštų praradimą. Asmuo galėtų netekti savo pareigų ne tik dėl nerūpestingumo, bet ir dėl įvykio, suktiaavimo, gaisro ar vagystės. Darau prielaidą, kad tokiu atveju valstybės sekretoriaus biuro registre esanti įgaliojimų suteikimo rašo kopija neabejotinai būtų prilyginama pirminiam rašui visais jo panaudojimo tikslais ir visais tokio panaudojimo motyvais. Kongresas tai aiškiai nustatė įstatyme. Kad kopija galiojūt, nebūt būtina įrodyti, jog pirminis rašas buvo perduotas pareigūnui, o vėliau prarastas. Kopija būtų pakankamas įrodymas, kad pirminis rašas buvo ir kad paskyrimas i pareigas buvo atliktas, tačiau jis savaime nebūtų įrodymas, kad pirminis rašas buvo įteiktas paskirtam i pareigas asmeniui. Jeigu iš tikrų-

jų paaiškėtų, kad [5 U.S. 137, 161] pirminis raštas buvo pamestas valstybės įstatygoje, ši aplinkybė neturėtų įtakos jo kopijos veiksmingumui. Atlikus visus būtinus veiksmus, kad pirminius raštus registruojantis pareigūnas gautų registruoti kiekvieną tokį raštą, ir išleidus įsakymą dėl to, raštas teisiskai laikomas registruotu, nors pats fizinis veiksmas – rašto rašymas registro specialioje knygoje – dar gali būti ir neatliktas.

Igaliojimų suteikimo raštų atžvilgiu įstatyme yra įtvirtinta valstybės sekretoriaus pareiga juos registruoti. Todėl tuomet, kai jie yra pasirašyti, patvirtinti antspaudu ir yra išleistas įsakymas juos registruoti, nepriklausomai nuo to, ar jie yra įrašyti registro knygoje, teisiskai jie yra registruoti.

Tokio registruoto pirminio rašto kopija yra prilyginama pirminiam raštui, o įstatyme yra nustatomi mokesčiai, kuriuos turi sumokėti norintis gauti kopiją asmuo. Ar gali viešojo registro tvarkytojas pašalinti užregistruotą igaliojimų suteikimo raštą? Ar jis gali atsisakyti išduoti kopiją asmeniui, kuris jos reikalauja įstatyme nustatytomis sąlygomis?

Tokia kopija, lygiaverte pirminiam raštui, leidžia taikos teisėjui eiti pareigas, nes ji lygiai taip pat, kaip ir pirminis raštas, patvirtina jo paskyrimą.

Jeigu igaliojimų suteikimo rašo perdavimas nelygintinas būtinu, kad paskyrimas reikgas yra Prezidento vienašmenis veiksmas, o sutikimas su paskyrimu yra vienašmenis paskirtojo pareigūno veiksmas, todėl logiška, kad tas veiksmas eina po paskyrimo ir pareigas. Pareigūnas gali atsisakyti, jis gali ir atsisakyti paimiti igaliojimų suteikimo raštą, tačiau abiem jo elgesio atvejais pats paskyrimas ir pareigas nėra pavertamas niekiniu. Kad toks yra vyriausybės supratimas, aktyvaizdžiai liudija visos jos elgsenos.

Igaliojimų suteikimo rašte yra įrašoma data, ir pareigūnas atlyginimą pradeda gauti nuo savo paskyrimo, o ne nuo igaliojimų suteikimo rašo perdavimo ar jo paimimo momento. Kai į kokią nors tarnybą paskirtas asmuo atsisako eiti tas pareigas, kitas asmuo yra pasiūdomas vietoje pareigų atsisakiusio asmens [5 U.S. 137, 162], o ne vietoje to asmens, kuris ėjo šias pareigas iki pareigų atsisakiusio asmens ir kuriam pasitraukus ši vieta liko laisva.

Todėl teismo nuomone aiškiai yra tokia, kad kai Prezidentas pasirašo igaliojimų suteikimo raštą, įvyksta paskyrimas į pareigas, ir kad igaliojimų suteikimas yra baigtas, kai valstybės sekretorius patvirtina raštą Jungtinių Valstijų antspaudu.

Tuo atveju, kai pareigūnas pakeičiamas vykdomojos valdžios sprendimu, aplinkybės, kuriomis užbaigiamas jo paskyrimas, nėra svarbios, kadangi bet kurio metu gali būti atliktas jo pakeitimo veiksmas, o pareigūnui dar vis einant pareigas, jam suteikti igaliojimai gali būti sustabdyti. Tačiau jeigu nėra vykdomojos valdžios sprendimo pakeisti pareigūną, jo paskyrimas ir pareigas nebokėjamas ir negali būti panaikintas. Tokiam pareigūnui suteikiamos teisėtos teisės, kurių negalima apriboti.

Vykdomoji valdžia gali įgyvendinti savo diskreciją tiek, kiek leidžiama iki asmens paskyrimo į pareigas. Po paskyrimo jos galia pareigūnui visais atvejais pasibaigia, kadangi pagal įstatymą ši valdžia nebegali pašalinti pareigūno. Teisė į tarnybą

tuomet priklauso paskirtajam asmeniui, ir jis turi absoliučią, besąlygišką galią eiti pareigas arba jų atsisakyti.

Marbury buvo paskirtas, kai Prezidentas pasirašė jo igaliojimų suteikimo raštą ir valstybės sekretorius patvirtino jį antspaudu; pagal įstatymą, šiam pareigūnui penkeriems metams suteiktos teisės eiti pareigas nepriklausomai nuo vykdomojos valdžios, jo paskyrimas tapo neatšaukiamas, pareigūnui priklausančios teisėtos teisės yra saugomos pagal jo šalies įstatymus.

Teismo nuomone, igaliojimų nesuteikimas yra nepagrįstas jokia teise ir pažeidžia pareigūnui priklausančias teisėtas teises.

Dėl to galime pradėti antrąjį tyrimą, būtent:

2. Jeigu jam priklauso teisė ir ta teisė buvo pažeista, ar jo šalies įstatymai suteikia pažeistos teisės gynbos priemones? [5 U.S. 137, 163] Pati pilietinės teisės esmė yra ta, kad kiekvienas patvęs žalą individas gali reikalauti jam suteikti įstatymų nustatytą apsaugą. Viena pagrindinių vyriausybės pareigų – suteikti tokią apsaugą. Didžiojoje Britanijoje pačiam karaliui būna iškeliamą byla pagal tam tikrą pagarbą forma pateiktą petiją, ir jis visuomet laukosi savo teismo priimto sprendimo. Blackstone'as savo komentaryje trečiojo tomo 23 puslapyje nurodo dvi bylas, kuriose jo teisės gynbos priemonės užtikrinamos tiesiog tuo, kad įstatymas veikia.

Jo teigimu, „visais kiais atvejais taikoma bendra ir negučiama taisyklė, kad kai yra kešinamasi į suteiktą teisėtą teisę, yra ir teisėtos teisės gynbos priemonės – iškėlimo pareikšimas arba bylos iškėlimas“.

To paties tomo 109 puslapyje jis teigia: „Aš esu beveik įsitikinęs, kad tokie pažeidimai yra teisingi bendrosios teisės teismams. Ir čia ši kartą tik pažymiu, kad jokie galimi pažeidimai, nepriklausantis išimtiniam bažnyčios, karo teismų, jūrų tribunolų teismingumui, dėl tos pačios priežasties yra teisingi bendrosios teisės teismams. Anglijos įstatymuose yra nusistovėjęs nekinamas principas, kad kiekvienai pažeistai teisei turi būti numatytas jos atkūrimo būdas, o už kiekvieną pažeidimą – tinkamas žalos atlyginimas“.

Jungtinių Valstijų Vyriausybė pabrėžtinai apibūdinama kaip įstatymų, o ne žmonių vyriausybė. Žinoma, ji praras savo gerą vardą, jeigu įstatymuose nebūs nustatyti teisių atkūrimo būdai, taikytini pažeidus teisėtą suteiktą teisę.

Jeigu jau toks gėdingas dalykas nutiktų mūsų šalies jurisprudencijai, taip būtų dėl ypatingo bylos pobūdžio.

Tuomet mums reiktų išsiaiškinti, ar tokios bylos struktūroje yra elementas, kuriam nebūtų taikomos teisinis tyrimas arba dėl kurio nukentėjusioji šalis neturėtų galimybės gauti teisėto žalos atlyginimo. Atliekant šį tyrimą iškyla pirmas klausimas: ar tokiu būdu gali būti sprendžiamos [5 U.S. 137, 164] bylos, priskiriamos *damnum absque injuria* – nuostolio be žalos – rūšiai.

Tokiai būti rūšiai niekada nebuvo priskiriamos ir, tikėtina, niekada negalės būti priskirtos bylos dėl tokių pareigų, kurios susijusios su pastilėjimu, geru vardu ar nanda. Būtent tokios yra Kolumbijos apygardos taikos teisėjo pareigos, todėl jos ver-

tos įstatymų demesio ir apsaugos. Joms tas demesys ir ta apsauga ir yra suteikta. Specialus Kongreso priimtas įstatymas šioms pareigoms apsauga suteikė ir šild šiol jas saugo tiek, kiek pagal įstatymą yra saugomas paskirtas jas eiti asmuo – penkerius metus. Todėl išvados, kad nukentėjusioji šalis lieka be teisės gynbos priemonės, negalima grįsti iškainio dalyko menkavertiškumu.

Ar tai būdinga šiam teisiniui veiksmui? Ar įgaliojimų suteikimo rašių perdavimas arba jų neperdavimas gali būti laikomas vien politiniu aktu, priklausančiu atlikti tik vykdomosios valdžios šakai? Ar iš to, kad mūsų Konstitucijoje įtvirtinta, jog už vykdomosios valdžios veiksmus visiškai atsako jos vyriausiasis pareigūnas, darytina išvada, kad dėl bet kokio netinkamo jo poelgio nukentėjusiam individui nepriklauso teisės gynbos priemonės?

Neginčijama, kad tokių atvejų gali būti, tačiau taip pat nedėrėtų pripažinti, kad taip būna kiekvienos valdžios institucijos kiekviename veiksmo, kurį nulemia jai priimančiosios pareigos.

1794 m. birželio mėn. priimtame negalintis asmenims skirto įstatyme karo sekretoriui nurodoma į pensijų sąrašą įrašyti visus asmenis, kurių pavardės pamintėtos jo ankščiau perskaitytame pranešime Kongresui. Jeigu jis atsisakytų tai padaryti, ar sužeistieji veteranai netektų teisės gynbos priemonių? Ar gali būti taip, kad įstatyme tiksliai nurodžius, kaip turi būti vykdomas asmeniui svarbus teisės aktas, įstatymas vis dėlto negali užtikrinti, kad bus paklūstama jo įpareigojimams? Ar taip gali būti dėl asmens, dėl kurio yra paduotas skundas, savybių? Ar gali būti tvirtinama, kad departamentų vadovai pagal šalies įstatymus nėra atsakingi?

Kad ir kokia tam tikrais atvejais būtų praktika, šio principo teorija neabejotinai nekada nebūs palikoma [5 U.S. 137, 166]. Joks įstatymų leidėjo priimtas aktas nesuteikia tokios ypatingos privilegijos, jos buvimui nepriartama ir bendrosios teisės doktrinos.

Nustatęs, kad yra daroma prielaida, jog neįmanoma, kad karalius padarytų ko kiam nors subjektiui asmeninę žalą, Blackstone'as III tomo 255 puslapyje teigia: „Be karalius pareigūnų, kuriems įstatymas, susijęs su teisėmis, nekelia pagarbos ar noro elgtis taktiškai, įsikūlimo vargu ar karalius galėtų padaryti žalos nuosavybės teisėms. Tarkomai įvairius metodus karalius pasitikejimu piktaudžiaujantiems pareigūnams, dėl kurių klaidų ir nedėramo elgesio karalius yra pastumėjamas laikinai palakyti neteisę, gaudyti.“

Pagal 1796 m. priimtą aktą, reglamentuojantį aukščiau Kentuko upės žiočių esančių žemių pardavinimą, pirkėjas, sumokėjęs už pirkinį pinigų, įgyja visišką teisę į nusipirktą nuosavybę, ir, valstybės sekretoriui gavus išdalinio kainos apie žyminio mokesčio už nuosavybės įregistravimą sumokėjimą, Jungtinių Valstijų Prezidentas išduoda jam pažymėjimą. Taip pat nusiatiyta, kad visi tokie pažymėjimai turi būti kontrastiguojami valstybės sekretoriaus ir registruojami jo įstaigoje. Jeigu valstybės sekretorius neišduotų šio pažymėjimo arba, jeigu jis būtų prarastas, atsisakytų išduoti pažymėjimo kopiją, ar galėtų būti įmanoma, kad įstatyme nuosavybės turėtoji nebūtų nusiatiytos jokios teisės gynbos priemonės?

Būtų netikėtina, jei koks nors asmens mėginimų pateisinti tokį teiginį.

Taigi darytina išvada, kad klausimas, ar departamento vadovo veiksmų teisėtumas bus tiriamas teisme, ar ne, visuomet turi priklausyti nuo tų veiksmų pobūdžio.

Jeigu vertinti vienus veiksmus būtų priskiriama teismo jurisdikcija, o kitų – ne, privalo būti įstatymas, reglamentuojantis teismo jurisdikcijos įgyvendinimą.

Kartais tokia taisyklė taikyti konkrečiais atvejais gali būti sudėtinga, bet tikėtina, kad nustatyti pačią taisyklę negali būti labai sunku.

Jungtinių Valstijų Konstitucija Prezidentui suteikė tam tikras svarbias politines galias, kurias jis [5 U.S. 137, 166] įgyvendina savo nuožiūra, ir politiniu požiūriu jis yra atsakingas tik savo šaliai bei sąjūnei. Prezidentas gali skirti tam tikrus jam pavaldžius pareigūnus, veiklancius pagal jo nurodymus, padėti jam atlikti savo pareigas.

Tokiais atvejais jų veiksmams yra Prezidento veiksmams. Nesvarbu, kokios nuomonės būtų laikomasi dėl to, kaip gali būti panaudota vykdomosios valdžios diskrecija, vis dėlto nėra ir negali būti jėgos, kontroliuojančios šią diskreciją. Tai politiniai klausimai. Jais atsižvelgiama į lautos, o ne į individų, teises, ir jie yra patikėti spresti vykdomajai valdžiai, todėl vykdomosios valdžios sprendimas yra galutinis. Šios pastabos taikymas bus suprantamas turint omenyje Kongreso priimtą įstatymą, kurio buvo įsteigtas Užsienio reikalų departamentas. Šis departamentas pagal savo pareigas, nustatytas tame įstatyme, privalo tiksliai vykdyti Prezidento valią. Jis yra tik organas, per kurį yra perduodama ta valia. Tokio pareigūno, kaip pareigūno, veiksmams niekada negali būti nagrinėjami teismuose.

Bet kai įstatymų leidėjas šiam pareigūnui nustato papildomas pareigas, kai jį įsiskolina yra nurodoma atlikti tam tikrus veiksmus, kai asmeniui teisės tampa priklausančios nuo šių veiksmų įvykdymo, jis yra pareigūnas pagal įstatymą. Toks pareigūnas už savo elgesį atsako pagal įstatymus, savo nuožiūra jis negali nepaisyti kitoms priklausančių teisų.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad tais atvejais, kai departamentų vadovai yra vykdomosios valdžios pareigūnai, kurių pareigos pagrįstos politiniu lojalumu ar pasitikejimu ir kurie tik vykdo Prezidento valią arba veikia paisydami vykdomajai valdžiai suteiktos konstitucinės ar teisinės veiksmų laisvės, tai tampa akivaizdu, kad byla tik politinė atsakomybė už jų veiksmus. Tačiau kai įstatymu tokiems pareigūnams priskiriamos apibrėžtos pareigos, nuo kurių įgyvendinimo priklauso asmenų teisės, tai atrodo akivaizdu, jog žalą dėl tokių pareigūnų veiksmų patyrę asmenys turi teisę pasinaudoti savo šalies įstatymais, kad atkurtų savo teises.

Jeigu tai yra taisyklė, tai išsiaiškindame, kaip ji taikoma nagrinėjant šią bylą [5 U.S. 137, 167]. Teisė teikti kandidatūrą Senate ir teisė paskirti asmenį, kuris buvo pasiūlytas kandidatui, yra politinės teisės, kurias Prezidentas įgyvendina savo nuožiūra. Atlikęs minėtų paskyrimą, Prezidentas, naudodamasis savo nuožiūra, visiškai įgyvendina visas jam suteiktas galias šiuo konkrečiu klausimu. Jeigu Prezidentas savo valia pagal įstatymą pašalina pareigūną iš pareigų, tuomet nedelsiant gali būti skiriama kitas asmens ir ankščiau paskirto pareigūno teisės pasibaigia. Tačiau kaip įvykęs

faktas niekada negali būti neįvykęs, taip ir paskyrimas negali būti panaikinamas. Todėl įteigu pareigūnas nėra pagal įstatymą pašalinamas Prezidento valia, jo įgytos teisės yra saugomos pagal įstatymą ir Prezidentas jau negali jų apiboti. Tokios teisės negali būti vykdomosios valdžios panaikinamos ir pareigūnas turi teisę jas ginti tokiomis pat būdais, kokiais jis gina ir kitais pagrindais įgytas savo teises.

Klausimas, ar teisė buvo suteikta, savo pobūdžiu yra teismo klausimas, todėl turi būti nagrinėjamas teisminės valdžios. Įteigu, pavyzdžiui, Marbury davė teisėjo priteiską, ir vėl kaip teisėjas, ir dėl to prieš jį buvo pradėtas procesas, kuriame jo gynėba priteikė nuo to, ar jis yra teisėjas, jo paskyrimo teisėtumo klausimą turi išspręsti teisminė valdžia.

Todėl įteigu jis mano, kad, remdamasis paskyrimu ir pareigas, turi teisėtą teisę arba į pirmųjų įgaliojimų suteikimo raštą, arba į to raštą kopiją, tai taip pat yra teismo kompetencijai priklausančias klausimas. Teismo sprendimas šiuo klausimu turi priklausti nuo išvados dėl pareigūno paskyrimo.

Klausimas buvo apsvaistytas, ir nuomonė tokia, kad vėliausiu momentu, nuo kurio paskyrimą galima laikyti visiškai baigtu ir įrodytu, reikia pripažinti tą momentą, kai Jungtinių Valstijų Prezidento pasirašytas įgaliojimų suteikimo raštas yra patvirtinamas antspaudu.

Todėl, teismo nuomone:

1. Jungtinių Valstijų Prezidentas, pasirašydamas Marbury įgaliojimą, paskyrė jį [5 U.S. 137, 168] Kolumbijos apygardos Vašingtono grafystės talikos teisėjui. Valstybės sekretoriaus ant įgaliojimų suteikimo rašo uždešas Jungtinių Valstijų antspaudas yra įteikiamas parašo tikrumo ir paskyrimo ir pareigas užbaigimo įrodymas Marbury paskirtas ir pareigas penkerių metų laikotarpiui.

2. Iš teisėtos teisės eiti pareigas kyla teisė gauti įgaliojimų suteikimo raštą. Atsižvelgiant į suteiktą aktyvaizdžiai pažeidžiamą tokia pareigūno teisę, kuriai ginti jo šalies įstatymuose yra numatytos teisės gynybės priemonės.

Lieta išsiaiškinti:

3. Ar jis turi teisę naudotis tomis teisėmis gynybės priemonėmis, kurių jis prašo. Tai priklauso nuo:

1. Procesinio dokumento, dėl kurio jis kreipiasi, pobūdžio.
2. Nuo šio teismo galių.
1. Procesinio dokumento pobūdžio.

Blackstone'as savo Komentarų trečiojo tomo 1110 puslapyje *mandamus* apibūdina kaip „karališkojo teismo bet kuriam asmeniui, jų grupet ar žemesniam karaliaus jurisdikcijai priklausančiam teismui karaliaus vardu išleidžiamą įsakymą, kuriame reikalaujama atlikti konkrečių jėms pagal tarybą ir einamas pareigas priklausančių veiksmų, kurių karališkasis teismas prieš tai apibrėžė kaip neprieštaraujančių teisė ir teisingumui arba bent jau laiko derančių su teise ir teisingumu“.

Kaip nurodoma „Burrowo santraukų“ [1] 3 tome, 1266 m. byloje *Karalius prieš Bakerį ir kitus* lordas Mansfieldas labai tiksliai ir nuosekliai vardijo bylas, kuriose šis procesinis dokumentas gali būti naudojamas.

Šis labai gabus teisėjas teigė: „Kai tik atsiranda asmuo teisė atlikti tarybą, vykdyti pareigas ar naudotis privilegija (ypač įteigu tai susiję su viešaisiais reikalais ar yra naudinga) ir tokiame asmeniui neleidžiama turėti tokios teisės arba ji iš jo atimama [5 U.S. 137, 169], o jis neturi kitos specialios teisėtos teisės gynybės priemonės, tai, kaip nurodė šiam procesiniame dokumente, steldamas užkurti teisingumą ir visuomenės interesą, išaugoti taiką, tvarką ir išlaikyti gerą valdymą, teismas privalo padėti asmeniui išduodamas *mandamus*.“ Toje pačioje byloje jis teigė, kad „toks procesinis dokumentas privalo būti naudojamas visais atvejais, kai įstatyme nėra nustatyta jokios specialios teisės gynybės priemonės, o pagal teisingumo ir gero valdymo principus jos turėtų būti nustatytos“.

Teismo posėdyje, be konkrečiai paminėtų istorinių šaltinių, buvo cituota ir daugiau, o tai rodo, kiek praktika atitinka pirmiau minėtas bendrąsias doktrinas.

Įteigu šis procesinis dokumentas būtų priimtas, tai būtų skiriamas vyriausybės pareigūnui ir, paak Blackstone'o, ipareigotų tokią pareigūną, „atlikti tam tikrą jam pagal pareigas ir prievolės privalomą veiksmą, kurį teismas prieš tai apibrėžė kaip neprieštaraujančią teisei ir teisingumui arba bent jau laiko derančių su teise ir teisingumui“. Arba, pasak lordo Mansfieldo, šiuo atveju pareiškėjas turi teisę atlikti visuomeninės svarbos pareigas ir jis yra atbajojamas nuo šios teisės.

Šios aplinkybės taikytinos konkrečios bylos sprendime.

Vis dėlto tam, kad *mandamus* tapų tinkama teisės gynybės priemonė, pareigūnas, kuriam *mandamus* būtų skiriamas, turi būti būtent tas, kuriam pagal teisės principus toks procesinis dokumentas gali būti skiriamas, o asmeniui, kuris kreipiasi dėl *mandamus* skyrimo, nėra priteinami jokios kitos specifinės ar teisėtos savo teisės gynybės priemonės.

1. Dėl pareigūno, kuriam būtų skiriamas *mandamus*. Dėl Jungtinių Valstijų Prezidento ir departamentų vadovų artimų politinių santykių vieno iš tokių aukšto rango pareigūnų veiksmų teisinis tyrimas neišvengiamai tampa ir ypač keblus, ir subtilus, taip pat tokie santykiai lemia tam tikras abejones dėl tokio teismo tyrimo teisingumo apskirtai. Dažnai ligai nesvarstus ir neatliktas tyrimo yra reikiamos emocijos, todėl nemuos-tabu, kad tokiu atveju, kaip šis, asmuo iškiniu pareiškėją teisme, kuriam priklauso ji nagrinėti, iš pirmo žvilgsnio kai kurie žmonės gali palaikyti [5 U.S. 137, 170] pasira-gomis trukdyti ministrų kabinetai ir kitišis į vykdomosios valdžios išimtinės teisės.

Vargu ar būtina, kad teismas paneigtų visas spekuliacijas dėl tokios jurisdik-cijos buvimo. Toks absurdiškas ir perdėtas pasididžiavimas neturėtų jokio pagrindo. Teismo kompetencija tėra priimti sprendimus dėl asmens teisių, o ne tirti, kaip vyk-domoji valdžia ar vykdomosios valdžios pareigūnai atlieka jiems priskirtus pareigas. Šiame teisme niekada negali būti sprendžiamu politinio pobūdžio arba Konstitucijos ir įstatymų vykdomajai valdžiai priskirti klausimai.

Tačiau net įteigu iš viso nebūtų keliamas toks klausimas, net ir toli gražu ne-laikant tyrimo brovinusi į ministrų kabineto paslapys, tokio tyrimo objektu tampa dokumentas, kuris pagal įstatymą yra užregistruotas ir kurio kopiją, kaip numatyta

įstatyme, galima gauti sumokėjus dešimt centų. Nesimant spręsti klausimų, dėl išimtinės kompetencijos priklausančių vykdomajai valdžiai, problema kyla dėl aukštas pareigas einančio pareigūno elgesio – neleidimo piličėiui ginti savo teisę teisų teisme arba teisniui išklaisyti prašymo dėl to, arba teisniui išduoti *mandamus*, kuriuo reikalaujama įvykdyti pareigą, priklausančią ne nuo vykdomosios valdžios diskrecijos, bet nuo konkrečių Kongreso įstatymų ir bendrųjų teisės principų nuostatų.

Jeigu vienas iš departamentų vadovų, prisiėngdamas savo tarnybą, atlieka ne teisėtą veiksmą, dėl kurio asmuo patiria žalą, negalima tikėtis, kad toks pareigūnas vien dėl jo tarnybos pobūdžio negali būti paduodamas į teisną bendrą procesą (var-ka ir gali nepaklusti pagal įstatymą priimtam sprendimui. Ar jis gali būti dėl jo tarnybos pobūdžio atleistas nuo konkretaus elgesio teisėumo tyrimo, jeigu dėl bet koks kito asmens, kurį skystų tas pats pareiškėjas, toks tyrimo procesas būtų galimas?

Sprendimą dėl *mandamus* neišdavimo teisėtumo turi lemti privačiomų atlikti veiksmų pobūdis, o ne asmens, kuriam skiriamas procesinis dokumentas, pareigos. Kai departamento vadovas turi įgyvendinti vykdomosios valdžios diskreciją, t. y. kai jis yra tik organas, per kurį įgyvendinama vykdomosios valdžios valia [5 U.S. 137, 171], kaip minėta, be jokių dvejojų būtų atmetas bet koks teisniui paduotas prašymas patikrinti tokio pareigūno elgesį bet kokių aspektų.

Tačiau kai pagal įstatymą jis yra įpareigojamas atlikti tam tikrą veiksmą, daran-čių poveikį absoliucijos asmenų teisėms, kuri atlikdamas jis neturi laisvės konkrečios Prezidento nustatytos krypties ir kurio atlikti Prezidentas negali teisėtai uždrausti, dėl to tariama, kad niekada neuždraudė pavyzdžiui: užregistruoti įgaliojimų suteikimo rašto arba žemės patento, dėl kurių buvo atlikti visi teisminiai formuliniai, arba išduoti tokio rašto kopijos, – tokiais atvejais šalies teisams nėra jokio pagrindo nusisalin-ti nuo pareigos priimti sprendimą dėl nukentėjusio asmens teisių apsaugos, kaip ir tais atvejais, kai tokių pat veiksmų turėtų atlikti asmuo, nesantis departamento vadovu.

Atrodo, kad šioje šalyje tokios nuomonės laikomasi nebe pirmą kartą.

Gerai prisimenama, kad 1792 m. buvo priimtas įstatymas, kuriame karo sekre-toriui buvo nurodyta į pensijas gaunančiųjų sąrašą įrašyti apygardos teismų atsiųstas neigalių pareigūnų ir kareivių pavardes. Tokį įstatymą teismai laikė neatitinkančiu Konstitucijos, tačiau kai kurie teisėjai, paisydamį savo, kaip įgaliojimų įstatų, statu-so, siuntė tokius pranešimus.

Galiausiai apygardos teismuose įstatymas buvo pripažintas neatitinkančiu Kon-s-titucijos ir panaikintas, o minėta pensijų registravimo sistema pakeista priėmus nau-ją įstatymą. Tačiau ar tikrai teismų jurisdikcijai priskirtinas klausimas, ar asmenims, apie kuriuos teisėjai, paisydamį savo, kaip įgaliojimų įstatų, statuso, buvo pranešę, to-ke pranešimai suleikė teisę būti įtrauktiems į pensijų sąrašą? Juk tokie asmenys turė-jo būti į sąrašą įtraukiami departamento vadovo sprendimu.

Kad šį klausimą tinkamai išsprendę, 1793 m. vasario mėn. Kongresas priėmė įsta-tymą, kuriame nustatė karo sekretoriaus pareigą kartu su generaliniu prokuroru imtis tokių priemonių, kokių gali prireikti, kad Jungtinių Valstijų Aukščiausiasis Teismas

priimtų sprendimą dėl bet kurių pirmiau minėtam akte įtvirtintų teisų pagrįstumo. Priėmus šį aktą karo sekretoriui buvo įteiktas *mandamus*, kuriame jam įsakyta į pen-sijų sąrašą įtraukti asmenų, tvirtinančių, kad jis yra paninėtas teisėjų pranešime.

Todėl visai pagrįstai galima tikėti, kad departamento vadovui ir Jungtinių Valsti-ų vyriausiajam teisės pareigūnui šis iškovo teisėtos teisės tyrimo būdas atrodė pais-tinkamiausias iš visų, kuriuos buvo galima pasirinkti šiuo tikslu.

Teisme buvo sprendžiama ne dėl *mandamus*, kuriame departamento vadovui būtų nurodyta atlikti įstatyme reikalaujamą veiksmą, pagrįstą įstatymo nustatyta konkretaus asmens turtime teise. Teismas nusprendė, kad jis apskritai negali skirti *mandamus*. Toks sprendimas buvo būtinas tuo atveju, kai teisę gauti pensiją asmenų sąrašą sudarantys teisėjai nesuteikia pareiškėjui konkrečios teisės.

Minėtas sprendimas aiškinamas taip, kad jame iš esmės yra išsprendžiamas visu-se tokios pat rūšies išskiniuose keliamas teisinis ginčas. Įgaliojimų įstatų pranešimuose nurodytiems asmenims teikiu pasinaudoti nauju būdu, nurodytu įstatyme, pakeltusia-me antikonstitucinių įstatymų tam, kad jie būtų įtraukti į pensijų gavėjų sąrašą.

Taigi čia dėstoma doktrina jokių būdu nėra nauja.

Tiesa, dabar pašomas *mandamus* nėra skirtas tam, kad būtų įsakyta atlikti pri-valomus, įstatymai aiškiai nurodomus, veiksmus, t. y. išduoti įgaliojimą (tai Kongreso priimti įstatymai nutylį). Tačiau manytina, kad šis dviejų atvejų skiriamas nekluduo spręsti šios bylos.

Jau buvo pažymėta, kad iškovas savo įgaliojimų suteikimo rašto atžyngiu nau-dojausi jam priklausančia teisėta teise, kurios vykdomoji valdžia negali atimti. Jis buvo paskirtas į pareigas, iš kurių vykdomosios valdžios valia negali būti pašalinamas, ir būdamas taip [5 U.S. 137, 173] paskirtas, turi teisę gauti įgaliojimų suteikimo raštą, kurį valstybės sekretorius iš Prezidento gavo, kad panaudotų. Kongreso priimtam įstatyme valstybės sekretoriui iš tikrųjų nenurodyta nusistoti pareigūnui minėto rašto, tačiau tas raštas sekretoriui ir duotas būtent tam, kad jis įteiktų jį pareigūnui. Kaip ir bet kuris kitas asmuo, sekretorius negali teisėtai neišduoti įgaliojimų suteikimo rašto.

Jis pradžių buvo abejojama, ar neteisėtai užvaldyto turto grąžinimas gali būti specia-li teisėta teisės gynimos priemonė, taikytina įgaliojimų suteikimo rašui, kuriuo Marbury nebuvo leista pasinaudoti; jeigu taip, tokiu atveju *mandamus* būtų netinkamas pasirinki-mas. Bet šią abejonę išskaido argumentas, kad sprendimas grąžinti neteisėtai užvaldytą turą priimamas dėl paties turto arba jo kainos. Valstybinės pareigos nevertinamos par-davimo kaina, jų neįmanoma įvertinti. Iškovas turi teisę į tarnybą arba jos neturti. Tarny-bos pareigas jis gauna gavęs įgaliojimų suteikimo raštą arba jo kopiją iš registro knygos. Tuo met yra aišku, kad *mandamus* yra nurodoma įteikti įgaliojimų suteikimo raštą arba jo kopiją iš registro. Telioka išsiaiškinti, ar tai gali būti šio teismo ginčo objektas.

Aktas, kuriuo įsteigiami Jungtinių Valstijų teismai, įgalioja Aukščiausiajį Teismą Jungtinių Valstijų vardu „išduoti *mandamus* teisės principų ir teisiųjų papročių pa-grįstais atvejais bet kuriems nurodytiems teisams ar asmenims, einantiems parei-gas Jungtinių Valstijų vardu“.

Valstybės sekretorius – tai asmuo, einantis pareigas Jungtinių Valstijų vardu, ir jis tiksliai atitinka pirmą pateiktą apibūdinimą. Šis teismas negaliojantis išduoti *mandamus* tokiam pareigūnui dėl to, kad įstatymas yra antikonstitucinis, nors jo tekstinė išraiška byloja priešingai, ir dėl šios priežasties visiškai negali suteikti įgaliojimų ir nustatyti pareigų.

Konstitucija visą Jungtinių Valstijų teisminę galią suteikia Aukščiausiąjam Teismui ir tokiems žemesnės instancijos teismams, kuriuos įsteigė tam tikru metu Kongreso bus numatyta įstatyme. Ši galia aktyviai žaliai suteikta sprendžiant visas bylas, kylancias iš Jungtinių Valstijų įstatymų, ir todėl tam tikra forma gali būti įgyvendinama šioje [5 U.S. 137, 174] byloje, kadangi joje nagrinėjama asmens teisė yra nustatyta Jungtinių Valstijų įstatyme.

Padalijant šią galią yra skelbiama, kad „Aukščiausiasis Teismas yra pirmoji instancija visose bylose dėl ambasadorių, kitų valstybės pareigūnų ir konsulų, taip pat ir tose, kuriose viena šalis yra valstybė. Visose kitose bylose Aukščiausiasis Teismas yra apeliacinė instancija.“

Teismo posėdyje buvo tvirtinama, kad pirmosios instancijos teismo jurisdikcijos suteikimas Aukščiausiąjam Teismui ir žemesniesiems teismams yra bendro pobūdžio. Nuostatoje, pagal kurią pirmosios instancijos teismo jurisdikcija yra suteikiama Aukščiausiąjam Teismui, nėra negatyvų ar ribojamųjų jurisdikcijos pobūdį reiškančių žodžių. Todėl įstatymų leidėjui tenka kompetencija pirmosios instancijos teismo jurisdikciją tam teismui priskirti ir cituotame straipsnyje neurodytais atvejais, su sąlyga, kad tokios bylos priklauso Jungtinių Valstijų teismų jurisdikcijai.

Jeigu būtų keltama įstatymų leidėjo nuožirai palikti laisvai spęsti apie teismo galios paskirstymą tarp Aukščiausiojo Teismo ir žemesniųjų teismų, nevertėtų šios bylos nagrinėti kitais nei teismo galių ir specializuotų teismų, kuriems jos būtų priskirtos, nuodėmių aspektais. Taip aiškinant, tolesnė skyriaus dalis yra paprasčiausiai perteklinė ir visiškai beprasmiška. Jeigu Kongresas gali laisvai suteikti šiam teismui apeliacinės instancijos jurisdikciją tais atvejais, kuriais Konstitucijoje yra numatyta šio teismo pirmosios instancijos teismo jurisdikcija, arba gali suteikti šiam teismui pirmosios instancijos teismo jurisdikciją tais atvejais, kuriais Konstitucijoje yra numatyta šio teismo apeliacinės instancijos jurisdikcija, tai Konstitucijoje nustatytas jurisdikcijos paskirstymas yra tik forma be turinio.

Dažnai vienu žodžių paminėjimas reiškia kitų žodžių nepaminėjimą, ir tokiu atveju tiems, kurie nepaminėti, privalo būti suteikta neigiana arba išimtinė prasmė arba jie apskritai negalioja.

Negalinga daryti prielaidos, kad kokia nors Konstitucijos nuostata neturi pasekmių. Išskyrus aiškią tekstinę išraišką, visais kitais atvejais toks aiškinimas yra neleistinas [5 U.S. 137, 175]. Susirpinimas Takos su užsienio valstybėmis konvencija pastatė įvirintini nuostata, kad Aukščiausiasis Teismas yra pirmoji instancija iš tokios sutarties galbūt kiliančiose bylose. Todėl darytina išvada, kad jeigu tekste numatomi tik galimi atvejai, Kongreso įgaliojimai šios sutarties atžvilgiu nėra ribojami. Tai, kad visais kitais atvejais, išskyrus Kongreso nustatytuosius, Aukščiausiasis Teismas sprendžia bylas kaip

apeliacinė instancija, nėra joks išimtinumas, nebent įstatymo žodžiai būtų aiškinami kaip reikšiantys išimtinę Teismo pirmosios instancijos kompetenciją.

Kai dokumente, kuriuo iš esmės kuriama teismų sistema, ji yra suakrostoma į vietą Aukščiausiajį Teismą ir tiek žemesniųjų teismų, kiek įstatymų leidėjas nori įsteigti, jame nustatoma teismų jurisdikcija ir ji paskirstoma taip, kad Aukščiausiąjam Teismui priskiriamas vienos bylos, kuriose jis yra pirmosios instancijos teismas, ir kitos bylos, kuriose jis yra apeliacinė instancija, tai pirmine žodžių prasme ir yra tokiu, kad vienos rūšies bylose jo teisingumas yra pirmosios, o ne apeliacinės instancijos, o kitos rūšies bylose – apeliacinės, o ne pirmosios instancijos. Jeigu kaip nors kitaip aiškinant minėtas teisinis reguliavimas pasidarytų neveiksmas, tai tapų papildomu motyvu atimti toki aiškinimą ir laikytis pirminės žodžių reikšmės interpretacijos.

Kad būtų pagrįsta šio teismo teisė išduoti *mandamus*, turi būti įrodyta, jog tokiu je byloje jis veikia kaip apeliacinė instancija arba yra būtina suteikti šioms teisėjams teisę veikti kaip apeliacinei instancijai.

Teismo posėdyje buvo tvirtinama, kad apeliacinė instancija gali vykdyti teisingumą įvairiomis formomis, ir jeigu tai būtų įstatymų leidėjo valia, *mandamus* taip pat turėtų būti išduodamas šioje instancijoje. Tai tiesa, tačiau jurisdikcija turi būti ne pirmosios, o apeliacinės instancijos.

Apeliacinė instancija iš esmės būdinga tai, kad joje yra peržiūrimas teismo procesas ir ištaisomi procesiniai pažeidimai, tačiau ginčas byloje iš naujo nėra sprendžiamas. Todėl nors išduoti *mandamus* gali būti pavedama teismams, tačiau kai teismams būtų įsakymą nukreipta į atsakingą pareigūną, toks veiksmas dėl pasekmių yra tolygus to dokumento išdavimui pirmą kartą. Dėl šios priežasties klausimas priskirtinas [5 U.S. 137, 176] pirmajai, o ne apeliacinei instancijai. Taip pat tokiu atveju, kaip šis, nėra būtina suteikti teismui teisę atlikti apeliacinės instancijos užduotis.

Dėl to, kad steigiančių Jungtinių Valstijų teismus aktą Aukščiausiąjam Teismui suteikta galia išduoti valstybės pareigūnui *mandamus* Konstitucijoje nėra pagrįsta, būtina išsiaiškinti, ar tokiu būdu įgyta jurisdikcija apskritai gali būti įgyvendinama.

Klausimas, ar Konstitucijai prieštaraujantis aktas gali tapti šalies įstatymu, nepaprastai domina Jungtines Valstijas, tačiau laimė, jo sprendimo sudėtingumas nėra proporcingas šalies susidomėjimui šiuo klausimu. Akivaizdu, kad jam išspręsti tereikia pripažinti tam tikrus principus, kurie laikomi seniai ir tvirtai nusistovėjusiais.

Tai, kad žmonės turi prigimtinę teisę savo būsimajai valdžiai nustatyti tokius principus, kokius, jų nuomone, labiausiai prisidės prie jų pačių laimės, yra Amerikos visos struktūros pagrindas. Teigimo, jog reikta dėti labai daug pastangų, kad ši prigimtine teise būtų įgyvendinta, nerekėtų ir neturime dažnai kartoti. Be to, tie nustatyti principai laikomi pagrindiniais. Ir kaip valdžia, iš kurios jie kyla, yra aukščiausioji ir veikia tik išimtiniais atvejais, taip ir apytariamieji principai yra laikomi nuolatniais.

Ši prigimtine ir aukščiausioji valia organizuoja valdžią ir įvairioms jos šakoms priskiria atitinkamas galias. Ji gali tuo ir apsiriboti arba gali nustatyti tam tikras ribas, kurių tos valdžios šakos negali peržengti.

Jungtinių Valstijų valdžia pasirinko antrąjį variantą. Įstatymų leidėjo galios yra apibrėžtos ir ribotos, ir kad nebūtų galima suklysti dėl tų ribų ar jų pamišti, yra parašyta Konstitucija. Tai kam gi tos galios yra apribotos ir kam gi jos yra suvaržytos, jeigu jas bet kurio metu gali peržengti tie, kurių galioms riboti jos ir skirtos? Skirtumas tarp valdžios su ribotomis ir neribotomis galiomis išnyksta, jeigu tos ribos nesuvaržo asmenų, kuriems jos taikomos, ir jeigu tiek draudžiami [5 U.S. 137, 177], tiek leidžiami aktai yra vienodai privalonami. Tvirtinimai, kad arba Konstitucija yra višiesnė už kiekvieną jai prieštaraujančių įstatymų leidėjo priimtą aktą, arba įstatymų leidėjas gali keisti Konstituciją paprastu aktu, yra per daug aiškūs, kad būtų priešpriešinami.

Tarp šių dviejų alternatyvų aukso vidurio nėra. Arba Konstitucija yra autentiškos galios, viršausias įstatymas, įprastais būdais nekeičiamas, arba ji yra įstatymų leidėjo priimtų paprastų aktų lygio ir, kaip ir kiti aktai, keičiama, kai tik įstatymų leidėjas to išgeidžia.

Jeigu teisinga pirmoji alternatyva, tuomet konstitucijai prieštaraujantis įstatymų leidėjo priimtas aktas nėra teisė, o jeigu teisinga antroji, tuomet rašytinės konstitucijos tėra beprasmes žmonių pastangos apriboti tokia galia, kuri dėl savo prigimties apskritai yra neribojama.

Žinoma, visi tie rašytinių konstitucijų kūėjai jas laikė pagrindiniu ir viršiausiu tautos įstatymu, todėl iš tokio teiginio nuosekliai išplauktų privalonama kiekvienai tokiai valdžiai pamatinė teorija, kad prieštaraujantis konstitucijai įstatymų leidėjo priimtas teisės aktas yra niekinis.

Ši teorija iš esmės siejasi su rašytine konstitucija, taigi šio teismo ji yra laikoma vienu pagrindinių mūsų visuomenės principų. Dėl to toliau svarstant šį klausimą negalima jos pamiršti.

Jeigu įstatymų leidėjo priimtas Konstitucijai prieštaraujantis aktas yra niekinis, ar jis, nors ir negalioja, teismams yra privalonas ir įpareigoja juos įgyvendinti jį? Arba, kitaip tariant, nors jis netaikomas teisė, ar jis taip pat veiksmingai nustato taisyklę, kuri būtų veiksminga kaip teisė? Toks teiginys iš tiesų sugriauja teorinį pagrindą ir iš karto atrodys tokia didele nesąmone, kad net nebūtų įmanoma juo remtis. Kad ir kaip būtų, tai reikia atidžiau apsvastyti.

Apibūdinti teisę neabejotinai yra priskiriama teisminės valdžios šakos kompetencijai ir pareigoms. Taikantiעי taisyklę konkrečiose bylose priteiktas privalo ją detaliai išdėstyti ir išaiškinti raštu. Jeigu du įstatymai vienas kitam prieštarauja, teismas privalo nuspręsti dėl abiejų veikimo ribų [5 U.S. 137, 178]. Tuo atveju, kai įstatymas yra priešingas Konstitucijai, reikia pasirinkti: jeigu ir Konstitucija, ir įstatymas turi būti taikomi konkrečioje byloje, teismas privalo bylą išspręsti arba pagal įstatymą, nepaisydamas Konstitucijos, arba pagal Konstituciją, nepaisydamas įstatymo. Taigi teismas privalo nuspręsti, kuri iš šių supriešintų taisyklių tinka bylai išspręsti, nes kaip tik tokia yra teismų pareigos esmė.

Jeigu teismai laikosi Konstitucijos, – Konstitucija yra višiesnė už bet kurį įstatymų leidėjo priimtą aktą, – tai byloje, kurioje turi būti taikomi ir Konstitucija, ir pa-

prastas aktas, sprendimas turi būti priimtas vadovaujantis Konstitucija, o ne tokiu paprastu aktu.

Tie, kurie ginčija principą, kad teisme viršausiu įstatymu laikoma Konstitucija, yra priversti būtinai tvirtinti, kad teismai privalo nepaisyti Konstitucijos ir matyti tik įstatymą.

Ši doktrina padirsų pačius visų rašytinių konstitucijų pamatus, nes joje skelbiama, kad įstatymas, kuris pagal mūsų valdymo principus ir teoriją yra visiškai niekinis, praktikoje būtų laikomas privalonu. Būtų skelbiama, kad jeigu įstatymų leidėjas nustatys įstatymu tai, kas aiškiai yra uždrausta, toks įstatymas, nepaisant šio aiškaus draudimo, iš tikrųjų bus veikiantis. Įstatymų leidėjui būtų suteikiama praktinė ir reali neribota galia, kartu pripažįstant ir valdžią kompetencijos griežtas ribas. Taigi ribos yra nubrėžiamos, bet ir pripažįstama, kad šios ribos kada panorejus gali būti peržengtos.

Toks aiškinimas visiškai sumenkina tai, ką iki šiol laikėme didžiausiu politinių institucijų patobulinimu, – rašytinę konstituciją. Amerikoje, kur į rašytines konstitucijas buvo žiūrima labai pagarbiai, toks interpretavimas yra pakankamas pagrindas sugriauti visą konstitucinę sąrangą. Tačiau ypatingos Jungtinių Valstijų Konstitucijos formuluotės leidžia panaudoti papildomus argumentus, paneigiančius tokį aiškinimą.

Jungtinių Valstijų teisminė galia apima visas iš Konstitucijos kylančias bylas [5 U.S. 137, 179]. Ar galėjo būti, kad tie, kurie sutelkė šią galia, ketino pasakyti, jog naudojantis ja neturėtų būti asižvelgiama į Konstituciją? Ar iš Konstitucijos kylanči byla turi būti išnagrinėta nenagrinėjant dokumento, iš kurio ji kilo?

Toks tvirtinimas pernelyg brangiai mums kainuotų.

Taigi kai kuriais atvejais teisėjai privalo asižvelgti į Konstituciją, ir kyla klausimas: jeigu jie apskritai gali atsiversti Konstituciją, kurią jos dalį jiems draudžiama skaityti ar kuriai jos daliai jie negali paklusti?

Yra daug kitų Konstitucijos dalių, galinčių praversti aiškinant šį klausimą.

Pavyzdžiui, joje yra nuostata, kad „jokio mokesčiai ar miltai nebus taikomi prekėms, išvežamoms iš bet kurios valstijos“. Tarkime, kad medvilnės, tabako ar miltų eksportui taikomi miltai, tačiau teismui pateikiamas ieškinyje dėl miltų mokesčių susigrąžinimo. Ar tokioje byloje privalo būti priimtas teismo sprendimas? Ar teisėjai privalo nepaisyti Konstitucijos ir matyti tik įstatymą?

Konstitucijoje įtvirtinta: „Negali būti priimtas joks įstatymas, nustatantis nubaudimą be teismo nuosprendžio [2] arba sukeliantis retroaktyvų poveikį.“

Jeigu vis dėlto toks įstatymas būtų priimtas ir pagal jį baudžiamojon ataskomybėn būtų patrauktas asmuo, ar teismas privaltų nutiesti mirties bausmę tas auka, kuris pagal Konstituciją siekiama apsaugoti?

Pagal Konstituciją „joks asmuo nemuteisiamas už valstybės išlavimą, išskyrus atvejus, kai yra visi dviejų lydytojų parodymai arba tai pripažįstama viešame teismo posėdyje“.

Čia Konstitucijos kalba yra adresuota konkrečiai teismams. Joje jiems tiesiogiai įsakoma nemuokyti nuo tokios nusikaltimo įrodymų tyrimo tvarkos, jeigu įstatymų

leidžias šią taisyklę pakeisti tokia, pagal kurią asmens kalbei podyti pakaktų vieno liudytojo parodymų arba asmens prisipažinimo ne teismo posėdyje, ar tokiu atveju privalety būti taikomas ne konstitucinis principas, bet įstatymų leidėjo aktas?

Iš šių ir daugybės kitų pavyzdžių, kurie gali būti pateikti, tampa aišku, kad Konstitucijos [5 U.S. 137, 180] kurėjai minėtą nuostatą laikė privolaoma taisykle ir teisminei, ir įstatymų leidžiamajai valdžiai. Jeigu būtų priešingai, kodėl Konstitucijoje nurodoma teisėjams prisiesti, kad jos laikysis? Ši priesaika tam tikru būdu neabejotinai taikoma jų veiksmams einant pareigas. Juk taip amoralu ją nustatyti pareigūnams, kurie, žinodami ją, vis dėlto kaip įrankiai yra panaudojami tam, kad pažeistų tai, ko laikytis jie prisiėkė!

Įstatymų leidėjo nuomonę šiuo klausimu akivaizdžiai atskleidžia ir jo nustatyta teisėjo priesaika, kuri skamba taip: „Iškilmingai prisiėktu vykdyti visiems asmenims – ir neturtingiems, ir turtingiems – vienodą teisingumą ir išikimnai bei nėsališkai, kaip geriausiai sugebu ir suprantu, atlikti visas man priklausančias pareigas pagal Jungtinių Valstijų Konstituciją ir įstatymus.“

Kodėl teisėjas prisiėkia savo pareigas atlikti pagal Jungtinių Valstijų Konstituciją, jeigu ta Konstitucija nemustato jo šalies valdžiai jokių taisyklių ir jeigu valdžia yra už teisėjo atliekamo tyrimo ribų?

Jeigu taip būtų iš tikrųjų, tai būtų blogiau nei išpuikusi kvailysė. Nusikalimui tampa tiek priesaikos reikalavimas, tiek jos davimas.

Gana svarbu pažymėti, kad skelbiant, koks šalies įstatymas yra aukščiausias, pirmiausia minima pati Konstitucija, taip pat ir įstatymai, tačiau ne Jungtinių Valstijų įstatymai apskritai, o tik tie, kurie primumi vykėdant Konstituciją.

Taip tam tikra Jungtinių Valstijų Konstitucijos frazeologija patvirtina ir paremia visose rašytinėse konstitucijose esminiu laikomą principą, kad konstitucijai priešitaraujančis įstatymas yra neteknis ir kad šis principas yra privalomas tiek teismams, tiek kitoms valdžios šakoms. Ši mutartis privalo būti vykėdoma.

Vertėjų pastabos

1. Vadinamosios Burrowo santraukos (angl. *Burrow's Reports*), pasirodžiusios Anglijoje mažėdaug 1750 m., tapo pirmuoju mėginimu glaustai pateikti tesėjų sprendimus (santraukas) bendrosios teisės (angl. *common law*) sistemoje.
2. Pileitinių teisėjų atėimimo įstatymo projektas (angl. *bill of attainder*) – tai įstatymų leidėjo apsisprendimas skirti baismę be teismo. IAV teisėje, šalies Konstitucijoje, yra uėduata Kongresui primumi tokius projektus (žr. http://en.wikipedia.org/wiki/bill_of_attainder).

Iš anglų kalbos vertė Arnoldas Matijošius ir Rasa Urbanavičiūtė

MOKSLINIAI STRAIPSNIAI

TEISĖS VIEŠPATAVIMAS IR TEISINĖ VALISTYBĖ

Prof. Evgeni Tančev

Bulgarijos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjas,

Europos Tarybos Venecijos komisijos narys

IVADAS

Konstituciniai principai yra valstybėje gyvenančių žmonių pasirinktos ir konkrečioje konstituciniėje būsenoje bei valdymo formoje įtvirtintos vertybių sistemos *sine qua non*.

Konstitucijos rengimo principus konstituciniėje struktūroje galima laikyti politinių institucijų ir teisės normų jungiamąja grandimi. Konstitucijos kurimą laikant abstrakčia normatyvine veikla galima pastebėti keletą transformacijų: pirmoji – demokratinų vertybių virstimas demokratiniais konstituciniais principais, antroji – konstitucinių principų virstimas konstitucinėmis normomis, kuriomis, viena vertus, pripažįstamos ir saugomos pagrindinės žmogaus teisės ir, kita vertus, steigiamos institucijos bei nustatoma atitinkama jų kompetencija. Tuomet pagal nacionaliniėje teisės sistemoje nustatytą hierarchiją konstitucinės nuostatos detalizuojamos parlamento priimanuose aktuose arba įstatymų vykdomosios valdžios institucijų aktuose. Vėliau konstitucinių tesėjų, taip pat bendrosios kompetencijos ir specializuotų tesėjų jos yra aiškiamos ir įgyvendinamos.

Taip samprotaujant vertybės būtų galima laikyti konstitucinės būsenos kertiniais akmenimis. Viena vertus, konstituciniai principai atlieka žmogaus teisų ir konstitucinės valstybės valdžios funkcinių saugiklių vaidmenį, o kita vertus, jie garantuoja vertybes, dėl kurių buvo pastietas konstitucinis sutartimas.

Lemiamą poveikį konstitucinių principų veikimui daro ir vertybės. Visiškai brandi demokratinė konstitucinė sistema negali išlikti, jeigu tų konstitucinių vertybių, kuriomis ir buvo pagrįsta pati rašytinės konstitucijos sandara, apsauga nebuvu veiksminga arba bus verčiama tokia tapti. Iškreipus konstitucinės sistemos asiminį jau tapusių pradinės vertybės, gali nelikti konstitucinės demokratijos arba būti sunaikintos demokratijos užuomazgos, jeigu principai bus aiškinami atsietai nuo jų pradinio, autentiško demokratinio turinio, kurį suteikia konstitucinės vertybės.

Jeigu norime apsaugoti demokratinę konstituciją nuo piknaudžiavimo ja arba „šliaužiančios“ autokratijos, būtinai turime siekti konstitucinių principų atitiktės iš anksto aptartoms demokratinės sistemos vertybėms. Konstituciniėje demokratijoje pažeidus vertybių ir principų sąsają, demokratinų principų veikimas gali būti taip